

SELECCIÓN DE DOCUMENTOS. TEMA 21. O ESTABELECEMENTO DA II REPÚBLICA

*Documentos que apareceron en exames PAU

Doc. 1. O Pacto de San Sebastián. Miguel Maura “Así calló Alfonso XIII” (1963)

Aberta a sesión (17-8-1930) Carrasco Formiguera presentou sen disimulo o preito catalán na seguinte forma:

“A nós, os cataláns, non nos interesa esta reunión se, previamente, non se acepta que a chegada da República entraña a máis absoluta autonomía para Cataluña. A partir do nacemento do novo réxime, Cataluña esixe o seu dereito á autodeterminación e darase a si mesma o réxime que lle conveña”.

A este desatino, sucedeu un silencio xeral e penoso (...) O que sostivemos os non cataláns, e o que en definitiva prevaleceu co voto unánime, é dicir, incluso dos cataláns, foi que a república non podía contraer máis compromiso previo con Cataluña que o de levar ao Parlamento Constituínte un Estatuto de Autonomía, sempre e cando o pobo catalán, consultado mediante eleccións libres, declarase que desexaba a dirección da política republicana (...).

Pasouse logo ao exame do plano político. Tratouse da preparación do movemento revolucionario, en que poucos, moi poucos, tiñas fe, pero que se consideraba indispensable como arma de desgaste e sinal de alarma para os gobernantes. A continuación nomeouse o Comité executivo que levaría a dirección da política revolucionaria”.

Doc. 2. Manifesto de Alfonso XIII á nación, publicado no xornal monárquico ABC o 14 de abril de 1931*:

“As eleccións celebradas o domingo revélanme claramente que non teño hoxe o amor do meu pobo. A miña conciencia dime que ese desvío non será definitivo, porque procurei sempre servir a España, posto o único afán no interese público ata nas máis críticas conxunturas. Un Rei pode equivocarse, e sen dúbida erre eu algunha vez (...). Son o Rei de todos os españois, e tamén un español. Acharía medios sobrados para manter as miñas rexias prerrogativas, en eficaz loita con quen as combate. Pero, resoltamente, quero apartarme de canto sexa lanzar a un compatriota contra outro en fratricida guerra civil. Non renuncio a ningún dos meus dereitos, porque máis que meus son depósito acumulado pola Historia, de cuxa custodia ha de pedirme algún día conta rigorosa”.

Doc. 3. Proclamación da República na Coruña

“Fago saber: Que o Concello elixido polo pobo da Coruña o domingo 12, congregado coa asistencia do pobo a ás 17 horas e 15 minutos de hoxe, na Casa Consistorial, acordou, en atención ao desenvolvementos dos sucesos da vida nacional e interpretando a vontade do país, proclamar a República.

Conseguimos a república despois de considerables esforzos e sacrificios e cómpre agora demostrar que sabemos merecela. Para iso a Alcaldía, no nome do Concello do pobo da Coruña, tradicionalmente liberal e democrático, solicita o auxilio dos cidadáns e pide a todos que nin alteren a tranquilidade pública nin adopten represalias de ningún tipo, pois a obra nefasta da tiranía destes anos vergoñentos será escrupulosamente revisada e serenamente xulgada [...]

Sede dignos da vosa obra! Gardade a orde e disciplina como único medio para facer xustiza e para consolidar a liberdade e a democracia! Viva a República!

Doc. 4. Principais resultados das eleccións do 28 de xuño de 1931*.

<i>Partidos</i>	<i>Líderes</i>	<i>Nº escanos</i>
Partido Socialista Obrero Español	Julián Besteiro	115
Partido Republicano Radical	Alejandro Lerroux	90
Partido Radical Socialista	Marcelino Domingo	61
Esquerra Republicana de Cataluña	Francesc Maciá	29
Acción Republicana	Manuel Azaña	26
Derecha Liberal Republicana	Niceto Alcalá-Zamora	25

Doc. 5. O diario La Región de Ourense explica así a chegada da república, 15 de abril de 1931*:

“Nas últimas vinte e catro horas precipitáronse os acontecementos dunha maneira que ten que sorprender aos republicanos tanto coma o resultado das eleccións do domingo. [...] No son momentos de analizar as causas. Son, si, de facer exame de conciencia, como dicíamos onte. A pasividade dos monárquicos, as súas divisións e o abuso que fixeron do Poder, en beneficio propio sen realizar obra verdadeiramente patriótica, creou un ambiente que non é totalmente republicano, pois os republicanos só non darían o golpe definitivo á Monarquía, pero que aproveitaron todos os inimigos desta e os descontentos con ela, para cambiar de réxime”.

Doc. 6. O republicano Diego Martínez Barrio refírese nas súas Memorias aos inicios do goberno provisional*:

“O goberno reduciu as súas iniciativas e actuación aos problemas inaprazables, deixando ao labor das Cortes constituíntes a función de fixar o perfil e orientación da República. Así, por un movemento conmisericordioso, os republicanos dimitimos da función primordial de todos os gobernantes dun réxime novo, que é a de promover e canalizar a corrente de opinión sobre a que debe cimentarse e consolidarse (Culpo só aos republicanos da falta, porque os socialistas sabían o que querían e como o querían e non entraba nos seus plans que a República se asentase sobre bases de moderación política e social).”

Doc. 7. Discurso de Manuel Azaña no Congreso dos Deputados, 13 de outubro de 1931*:

“A revolución política, é dicir, a expulsión da dinastía e a restauración das liberdades públicas resolveu un problema específico de importancia capital, quen o dubida!, pero non fixo máis que expoñer e enunciar aqueles outros problemas que deben transformar o Estado e a sociedade españois ata a raíz. Estes problemas, ao meu curto entender, son principalmente tres: o problema das autonomías locais, o problema social na súa forma máis urxente e aguda, que é a reforma da propiedade, e este que chaman problema relixioso e que é, en rigor, a implantación do laicismo do Estado en todas os seus inevitables e rigorosas consecuencias”.

Doc. 8. Artigos da Constitución española aprobada o 9 de decembro de 1931*.

“Artigo 1º. España é unha República democrática de traballadores de toda clase, que se organiza en réxime de Liberdade e de Xustiza. Os poderes de todos os seus órganos emanan do pobo. A República constitúe un Estado integral, compatible coa autonomía dos Municipios e as Rexións.

Art. 2º. Todos os españois son iguais ante a lei.

Art. 3º. O Estado español non ten relixión oficial.

Art. 39. Os españois poderán asociarse ou sindicarse libremente.

Art. 44. Toda riqueza do país, sexa quen fora o seu dono, está subordinada aos intereses da economía nacional (...). Cos mesmos requisitos a propiedade poderá ser socializada. (...)

Art. 48. A ensinanza primaria será gratuíta e obrigatoria. A ensinanza será laica.(...)”